

УДК 94 + 327

<http://doi.org/10.17721/2521-1706.2018.05.153-163>

Іван Данилюк,
аспірант,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

ДИПЛОМАТІЯ СВЯТОГО ПРЕСТОЛУ (ВАТИКАНУ) У ВИРІШЕННІ КАРИБСЬКОЇ КРИЗИ

***Анотація.** Розглянуто роль Святого Престолу та Католицької Церкви у вирішенні Кубинської кризи 1962 р. через діяльність Папи Івана XXIII. Розглянуто причини та початок Карибської кризи. Подано коротку хронологію подій, які призвели до Карибської кризи: від початку Кубинської революції 1959 р. та загострення відносин між Гаваною та Вашингтоном до загострення відносин між США та СРСР. Аналізується діяльність Папи Римського Івана XXIII у вирішенні Карибської кризи 1962 р.: наводяться послання та заклики Папи Івана XXIII до лідерів США та СРСР в період піку Карибської кризи, подано відгуки на них від Микити Хрущова, Джона Кеннеді та інших лідерів. Також проаналізовано Енцикліку «*Pacem in terris*», що була опублікована у квітні 1963 р., і стала відповіддю на кризу війни і стала першою Енциклікою Католицької Церкви присвяченою питанням війни та миру.*

У статті дається загальна оцінка дій Папи в період кризи та оцінюється значення його дій для вирішення Карибської кризи.

***Ключові слова:** Карибська криза, мир, війна, дипломатія, Святий Престол, Куба, США, СРСР.*

Карибська криза жовтня 1962 р. найдраматичніша сторінка в історії Холодної війни, яка поставила світ перед загрозою Світової війни. Передісторією Карибської кризи стали події «драматичні події» у відносинах між блоками НАТО та ОВД, а саме розміщення американських ядерних ракет на Європейському континенті в Італії та Туреччині (остання мала тоді спільний кордон з СРСР) та зведенням у серпні 1961 р. Берлінського муру. Два блоки – НАТО та ОВД – не просто стояли на межі конфлікту, а готувалися до війни.

Світові лідери того часу ділилися на тих, хто став на сторону одного з блоків та тих, хто закликав до миру та порозуміння. До закликаючих до миру, без будь-якого перебільшення, належить Папа Іван XXIII, який в історії отримав ім'я «Папа Миру» (Papa Pacelli).

У самий пік Карибської кризи, 25 жовтня 1962 р., Папа звернеться до лідерів США та СРСР із закликом до миру. А після завершення гострої фази кризи Папа, будучи уже важко хворим, візьме ініціативу над розробкою Енцикліки «*Pacem in terris*» (Мир на землі) – соціальної енцикліки Католицької церкви присвяченої питанням миру та війни, яка була опублікована 11 квітня 1962 р. та адресована «усім людям доброї волі».

Аналіз останніх джерел і досліджень. Досліджуючи проблематику Карибської кризи 1962 р. проаналізовано наступну літературу: працю американського історика А. Хомської «*A History of the Cuban Revolution*» (Історія Кубинської революції) [4] з якої дізнаємося про історію, причини та наслідки Кубинської революції.

Хронологію подій Карибської кризи та основні кроки політичних акторів того часу дізнаємося з ресурсу «*Nuclear Files*» з рубрики «Кубинська ракетна криза. Ядерні файли. Зброя. Історія Холодної війни» [20].

1. Для розуміння геополітичної обстановки та причин Карибської кризи цікавою є праця італійського історика П. Касторо «*La Murgia nella guerra fredda. Dai missili atomici agli itinerari della pace*» (Мурдже в холодній війні. Від атомних ракет до шляхів миру) [2] в якій подається історія зовнішньої політики Італії та її наслідків для початку Карибської кризи: ідеться про підписання угоди між урядом Італії та США для розгортання в Італії тридцять ракет середньої дальності «Юпітер», що пізніше спровокує Хрущова розмістити радянські ракети на Кубі.

2. Для визначення ролі Папи Івана XXIII у вирішенні Карибського конфлікту цікавими є наступні матеріали: стаття Е. Бертолі «*Fu Giovanni XXIII ad evitare la III Guerra Mondiale*» (Іван XXIII запобіг Третій Світовій війні) [1] у котрій автор наводить важливість діяльності Івана XXIII у мирному вирішенні Карибської кризи. Стаття Дж. Дженнарі «*Quando papa Giovanni supplicò Krusciov per Cuba*» (Коли Папа Іван просив Хрущова за Кубу) [6] в якому автор наводить дані про значення послання Папи Івана XXIII до урядів США та СРСР для вирішення Карибської кризи.

3. Про роль Ватиканської дипломатії у вирішенні Карибської кризи розповідає Л. Карлессо «*La crisi di Cuba: il ruolo spesso dimenticato della Santa Sede*» (Кубинська криза: роль Святого Престолу, яку часто забувають) [3].

4. Під час дослідження були використані та проаналізовані наступні джерела: звернення Папи Івана XXIII в період загострення Карибської кризи 25 жовтня 1962 р. «*Radiomensaje de Su Santidad Juan XXIII por la paz y fraternidad entre los hombres*» (Радіоповідомлення Його Святості Івана XXIII за мир та братерство серед людей) [12], яке виголошено іспанською мовою 25 жовтня 1962 р. та відразу було адресоване уряду США та СРСР.

5. Різдвяне послання Івана XXIII від 22 грудня 1962 р. до вірних Католицької церкви із привітанням з нагоди Різдвяних свят та закликом за мир [8].

6. В статті проаналізовано Енцикліку Івана XXIII «*Pacem in terris*» (Мир на Землі) [7], яка стала відповіддю на Карибську кризу і є основним документом Католицької церкви у питаннях миру та війни.

Мета статті: дослідити роль дипломатії Святого Престолу та Папи Римського у сприянні мирного вирішення Карибської кризи.

Завдання статті: по-перше, проаналізувати роль дипломатії Святого Престолу та діяльність папи Івана XXIII в вирішенні Карибської кризи; по-друге, проаналізувати послання Папи «*Radiomensaje por la paz y fraternidad entre los hombres*» від 25 жовтня 1962 р. та Енцикліку Івана XXIII «*Pacem in terris*» від 11 квітня 1963 р.

Передісторія Карибської кризи: Кубинська революція. У 1956 році Фідель Кастро, молодий студент-сзуїт, і близько 80 прихильників змін для Куби, висадилися з яхти Гранма на узбережжі Орєнте в спробі почати повстання проти уряду Батісти. Не увінчавшись блискавичним успіхом, Кастро закріплюється в горах Сьєрра-Маєстра та починає партизанську боротьбу проти уряду Батісти. До середини 1958 року рух Кастро формується, як провідна революційна група [4, с. 37–38.]

До кінця 1958 року повстанці здобули популярність, отримали підтримку населення та почали підніматизагальнонародне повстання. Після ряду успішних перемог та захоплення Санта-Клари, Батіста залишає Кубу (1 січня 1959 року). 8 січня 1959 року військові формування Фіделя Кастро вступили до столиці [4, с. 37–38.]

Країна ступила на новий шлях, який в 1962 р. сколихнув увесь світ. Хоча в 1959 р. сусідні країни, в тому числі і уряд Сполучених Штатів, не надали серйозного значення проблемі, а навіть, як відзначає Стівен Раба: «уряд США спочатку позитивно відреагував на кубинську революцію, розглядаючи її як частину руху за демократію в Латинській Америці» [15, с. 123–125].

Легалізація Фіделем Кастро комуністичної партії та вибір курсу на побудову соціалізму почали ускладнювати відносини між Гаваною та Вашингтоном [15, с. 123–125]. Аграрна реформа Кастро та експропріація сільськогосподарських земель, масові страти опозиціонерів (в основному прихильників Батісти), ще більше погіршило відносини [15, с. 123–125].

Реакція уряду США: обмеження торгівлі та відносин з Кубою. Спроби Кастро достукатись до уряду Ейзенхауера не мали успіху. Як результат новий уряд Куби наближався до глибокої кризи через ізоляцію та активізацію повстань опозиціонерів.

Вихід з кризи Кастро шукав у СРСР, уже в лютому 1960 р. між Гаваною та Москвою було підписано угоду, за якою СРСР надавав кредитну допомогу в розмірі 100 млн. дол. [15, с. 125], а у травні 1960 р. підписано угоду про постачання озброєння для Куби [20].

Подальші відносини в трикутнику Вашингтон-Гавана-Москва розвивались передбачливо, до прикладу: 8 липня 1960 р. Сполучені Штати припиняють імпорту кубинського цукру, фактично знищуючи 80 % кубинського експорту до Сполучених Штатів. А 9 липня 1960 р. Радянський Союз погоджується купувати цукор, раніше призначений для ринку Сполучених Штатів [20].

19 грудня 1960 р. Куба та Радянський Союз випускають спільний комюніке, в якому Куба відкрито пристосовується до внутрішньої та зовнішньої політики Радянського Союзу і вказує на свою солідарність з китайсько-радянським блоком [20].

19 жовтня 1960 р. США вводять ембарго проти Куби, за винятком продуктів харчування та медицини, в результаті чого призупинялась торгівля між країнами та заморожувалось майно, що належало кубинському уряду в США [21]. Попередньо уряд Кастро уже націоналізував землі та майно іноземних компаній.

3 січня 1961 р. Сполучені Штати та Куба розірвали дипломатичні та консульські відносини [20].

Куба все більше крокуватиме в сторону СРСР: активна прокомуністична політика та початок співпраці з СРСР спонукали уряд США вживати усіх можливих заходів для усунення впливу СРСР із Карибського регіону, уряд США працюватиме над можливими шляхами усунення Кастро та повалення комуністів на Кубі за допомогою опозиціонерів.

17 квітня 1961 року розпочалась реалізація операції «Плутон» з вторгнення в «Затоці свиней», яка була розроблена ЦРУ та схвалена президентом Ейзенхауером, а пізніше і президентом Кеннеді. Операція «Плутон» передбачала повалення режиму Кастро за допомогою кубинських біженців, підготовлених в Флориді, але «Бригада 2506» зазнала абсолютного краху [20].

Як реакція на невдале вторгнення в «Затоці свиней» в 1961 р. Фідель Кастро звернувся до Москви з проханням захисту та пропозицією розміщення балістичних ракет на «Острові свободи».

Зі своєї сторони, радянський лідер Микита Хрущов, відповіддю на розміщення американських балістичних ракет в Італії і Туреччини вирішив прийняти прохання Куби розміщувати ядерні ракети на острові, щоб випередити можливе вторгнення США [20].

2 липня 1962 р. Фідель Кастро та високопоставлена кубинська військова делегація прибувають до Москви. Під час зустрічі Микити Хрущова з Фіделем Кастро були розроблені детальні заходи щодо розгортання ракет. Відповідно до офіційної угоди, яка мала поновлюватись кожні п'ять років, ракети та їх обслуговування мали бути повністю під юрисдикцією радянського військового командування. Фідель Кастро провів в цілому два тижні консультацій з радянськими чиновниками, перш ніж повернутися на Кубу 17 липня [20]. Незабаром після чого було розпочато будівництво ракетних пускових об'єктів на Кубинському острові.

Уже у вівторок, 16 жовтня 1962 р., президент США Дж. Кеннеді був проінформований від ЦРУ про наявність ракет середнього радіусу на Кубі з відповідними системами запуску [20].

Спроби ігнорування та відкидання радянською стороною фактів наявності ракет на Кубі не мали переконливості. Сполучені Штати та Білий дім відкинули ігнорування присутності небезпечних радянських ракет. США підготували військову блокаду Куби, заявивши, що більше не допустять будь-яких подальших поставок наступальної зброї на Кубу і поставили ультиматум демонтажу присутніх на острові ракет і їх повернення в Радянський Союз.

У жовтні 1962 р. у Карибському регіоні зіткнулися дві над держави готові до початку Третьої Світової війни. Конфлікт між Кеннеді та Хрущовим міг стати початком ще однієї трагедії, якби не активні заклики до миру світової громадськості та лідерів того часу, а також страх самих лідерів наслідків війни.

Дипломатія Ватикану та діяльність Папи Івана ХХІІІ. Одним з важливих акторів того часу та, без перебільшення, «пропагандистом» миру був Папа Іван ХХІІІ, який за свою активну позицію отримав ім'я «Папа Миру».

Заставши драматичну ситуацію та усвідомлюючи можливі наслідки, Іван ХХІІІ почав активно діяти заради миру, звертаючись до зацікавлених сторін та усього людства, щоб запобігти загрози війни.

25 жовтня 1962 р. в розпал ракетної кризи на Кубі Папа Іван ХХІІІ на Ватиканському радіо виголосив повідомлення «*Radiomensaje por la paz y fraternidad entre los hombres*» для порозуміння і згоди між народами звертаючись до правителів землі і «до всіх людей доброї волі» [12].

Папа описав кризу наступними словами: «загрозливі хмари стали затьмарювати міжнародний горизонт і сіяти паніку серед мільйонів сімей» [12].

У ситуації, що склалася Іван ХХІІІ наголосив на ролі влади і Церкви в побудові миру та братерства: «Церква не любить нічого, крім миру та братерства серед людей, і тому невтомно працює, щоб ці цілі могли бути реалізовані. В зв'язку з чим ми нагадуємо про серйозність обов'язків тих, хто бере на себе відповідальність за владу» [12]. І додав: «З сумлінням послухайте заклики, що лунають з усіх куточків Землі, від невинних дітей до людей похилого віку, від окремих людей до громад, які закликають: мир, мир!» [12].

Папа звернувся до урядів усіх країн зробити усе задля збереження миру: «Ми благаємо всіх правителів, які не залишаються глухими до цього крику людства. Нехай вони роблять все можливе, щоб врятувати мир; таким чином, вони уникнуть жахів світової війни, страшних наслідків якої ніхто не може передбачити» [12].

Завершив своє звернення закликом до переговорів: «Сприяння, підтримка та прийняття переговорів на всіх рівнях і в будь-який час є мірою мудрості та розсудливості, яка приваблює благословення Неба і Землі» [12].

Дане послання було вже через кілька годин доставлено до посольства США при Святім Престолі та представникам Радянського Союзу, акредитованим при уряді Італії із закликом до керівника СРСР М. Хрущова та Президента США Дж. Кеннеді не доводити конфлікт до війни. Наступного дня слова Папи були надруковані в усіх основних міжнародних газетах. 26 жовтня, послання було опубліковано навіть в радянській «Правде» [18], на обкладинці з фотографією Папи.

Резонанс Послання був величезним, і було досягнуто компромісне рішення, яке сприяло гідному відступу обох претендентів від зони можливого зіткнення.

Після тривалого періоду переговорів було досягнуто згоди між президентом США Джоном Кеннеді і генсеком СРСР Микитою Хрущовим: Радянський Союз зобов'язувався демонтувати ракети з Куби і повернути їх в Радянський Союз, США, зі своєї сторони, зробили публічну заяву не вторгтися на Кубу. Таємно, США також погодилися демонтувати свої установки розгорнуті в Туреччині та Італії [2].

Кубинська криза зняла свою гостроту. На деякий час усі сторони трикутника Вашингтон-Гавана-Москва були задоволені результатом: для США – перемогою був демонтаж ракет та усунення загрози радянських ракет з Куби; для Куби – гарантія незалежності та субсидійної допомоги від СРСР; для СРСР – гарантія свободи Куби, а що важливіше демонтаж американських ракет з Італії та Туреччини. Усі сторони виходили без втрат. А світова спільнота змогла уникнути можливої війни.

Сьогодні дослідники Холодної війни та Карибської кризи часто не надають належної уваги важливості закликів Папи до миру та їх значення для мирного вирішення конфлікту.

Цікаво, що сам Хрущов визнавав важливість дій та закликів Папи Івана ХХІІІ, так у своєму інтерв'ю з американським журналістом Норманом Казенсом 13 грудня 1962 року, радянський лідер, говорить: «Заклик Папи вирішувати кризу в Кубі був справжнім променем звільнення світла. Я був дуже вдячний повірте, в ці дійсно небезпечні дні» [1].

Важливість радіоповідомлення Папи свідчить і подяка Хрущова Івану ХХІІІ: 19 грудня 1962 року, Папою був прийнятий лист подяки від радянського лідера Микити Хрущова наступного змісту: «Його Святості Івану ХХІІІ. З нагоди святих різдвяних свят, прошу Вас, прийняти вітання і поздоровлення від людини, яка бажає вам здоров'я та сил за ваші постійні зусилля за мир і щастя і благополуччя усього людства» (підпис М. Хрущов) [16, с. 808; 9]. Цікаво, що радянський лідер Хрущов не мав ні найменшого колишнього коливання, щоб подякувати Папі за «постійні зусилля за мир» та підкреслити важливість ролі Понтифіка у вирішенні Кубинської кризи.

У листі-відповіді Папа підтвердив готовність до спільних дій у справі зміцнення миру. Так, вперше за довгий період розпочався діалог між Ватиканом і

СРСР, при цьому радянські дипломати навіть розглядали варіант встановлення дипломатичних відносин з Папським престолом.

Навіть польський Генеральний секретар Владислав Гомулка доручив передати вітання Папі та просив повідомити Папу, що «ліквідацію страшної справи Куби він вважає заслугою Понтифіка» [3].

У різдвяному посланні в грудні 1962 р. Папа вкотре закликав державних діячів докласти всіх зусиль, щоб врятувати мир на землі: «Шукайте мир у будь-який час: прагніть створити його довкола нас, щоб поширити його по всьому світу, захищаючи його від будь-якого небезпечного ризику та віддаючи перевагу кожному його випробуванню, щоб не образити його, щоб не наразити його на небезпеку» [8].

Енцикліка Івана XXIII «*Pacem in terris*». Карибська криза стала важливим екзаменом для політиків, дипломатів, представників Церкви та людства загалом. Як відповідь на жакливу кризу по гарячих слідах Папа Іван XXIII розпочав роботу Енциклікою «*Pacem in terris*» (Мир на землі), яка була оголошена 11 квітня 1963 р. Дана Енцикліка була присвячена утвердженню миру на землі, а також правам та обов'язкам людини, взаєминам цивільної влади і суспільства, мирному співіснуванню держав, розбудові та утвердженню миру в світі. Про важливість даної енцикліки свідчить публікація, того ж дня, уривків документу «*Pacem in teris*» в американському «*The New York Times*» [19] та радянському «*Известия*» [13].

Енцикліка була адресована і «церковним служителям і вірним усього світу і всім людям доброї волі» [7, п. 3].

Перший розділ енцикліки піднімає питання взаємин між людьми та охоплює питання прав людини та моральних обов'язків: «В упорядкованому і плідному співіснуванні, в основі має стояти принцип згідно з яким кожна людина є персоною, тобто природа, наділена розумом і вільною волею; і тому є предметом прав і обов'язків, які відразу і одночасно починаються з самої природи: права та обов'язки, які є універсальними, недоторканими та невідчужуваними» [7, п. 5].

У другому розділі розглядаються відносини між людиною та державою, які стосувалися колективного авторитету останнього: «Влада не є неконтрольованою силою: влада є здатність командувати за розумом. Отож, свою зобов'язуючу силу виводить з морального порядку[...]. Такий же абсолютний порядок між людьми, що показує людину як автономну персону, тобто суб'єктом обов'язків та невід'ємних прав, витоків та визначень свого суспільного життя, вона також охоплює державу як необхідну спільноту, наділену авторитетом, без якого вона не могла б ні існувати, ні жити» [7, п. 27].

Енцикліка критикувала владу сили та погроз: «Влада, що базується виключно або головним чином на погрозах або страху покарання, або на обіцянках та привабливих винагородах, не наближає ефективно людей до реалізації загального блага; і навіть якщо, за гіпотезою, наблизить, це не відповідатиме їхній гідності як персони, тобто розумної та вільної істоти. Насамперед, влада – це моральна сила; яка зобов'язана звертатися до совісті, до обов'язку, тому що кожний повинен добровільно здійснювати свій внесок у загальне благо» [7, п. 28].

Основним завданням держави, на думку Папи, є захист прав та обов'язків: «В модерну епоху реалізація загального блага знаходить своє основне відображення в обов'язках людини. Отже, основними завданнями державних органів є, перш за все, визнання, повага, узгодження, захист та просування цих прав; і, таким чином,

полегшення виконання відповідних обов'язків» [7, п. 36]. Адже, основним завданням усякої державної влади є «захист недоторканого поля прав людини і полегшення вільного виконання своїх обов'язків» [7, п. 36].

Третій розділ встановлює необхідність забезпечення рівності між народами та необхідності дотримання державою прав та обов'язків: «політичні спільноти, одні по відношенню до інших, є суб'єктами прав та обов'язків; так, що їхні стосунки також повинні регулюватися істиною, справедливістю, робочою солідарністю, свободою. Той же моральний закон, який регулює відносини між окремими людьми, також регулює відносини між відповідними політичними спільнотами» [7, п. 47].

Іван XXIII вважає, що «люди, які представляють політичні спільноти, працюючи в ім'я і за інтереси тих самих, не можуть втратити власної гідності; і тому вони не можуть порушувати закон власної природи, який є моральним законом» [7, п. 47].

На думку Папи «було б абсурдним думати, що люди, оскільки вони відповідають за владу державних справ, можуть бути змушені відмовитися від власної людяності; коли, навпаки, вони вибираються для цього високого завдання, тому що вони вважаються багатшими в людських якостях і кращими у суспільстві» [7, п. 47].

Папа закликав будувати відносини між політичними спільнотами на правді [7, п. 49], засуджуючи прагнення домінування та експлуатації: «політичні спільноти можуть відрізнятись між собою в ступені культури та цивілізації або економічного розвитку; але це ніколи не може виправдати той факт, що вони несправедливо стверджують свою перевагу над іншими; навпаки, це може бути причиною того, чому вони почуваються більш зацікавленими у роботі для загального підйому» [7, п. 49].

У четвертому розділі висвітлюється необхідність більш активних відносин між народами, в результаті чого держави більш розвинені колективно допомагають менш розвиненим державам.

Папа наголошує, що наукові та технічні досягнення здійснили значний вплив людей та суспільний уклад загалом, що «закликаючи їх співпрацювати один з одним та орієнтуватися на співжиття в єдності у всьому світі» [7, п. 68].

Водночас Іван XXIII виступив проти ізоляції: «Жодна політична спільнота сьогодні не здатна переслідувати свої інтереси і розвивати себе, закриваючись сама у собі; бо ступінь свого процвітання та розвитку є також рефлексією та компонентом ступеня процвітання та розвитку всіх інших політичних спільнот» [7, п. 68].

Відносини між політичними спільнотами на думку Івана XXIII мають будуватися на принципі субсидіарності: «Як у відносинах між окремими особами, сім'ями, проміжними органами, а також органами державної влади відповідних політичних спільнот всередині них повинні регулюватися відповідно до принципу субсидіарності, таким чином, в світлі того самого принципу також повинні регулюватися відносини між державними органами окремих політичних спільнот та державними органами світового співтовариства. Це означає, що державні органи світової спільноти повинні протистояти та вирішувати проблеми економічного, соціального, політичного та культурного змісту, що сприятиме загальному благу» [7, п. 74]. Державні органи світової спільноти повинні втручатися для вирішення тих «проблем, які через свою широту, складність та терміновість державні органи

окремих політичних спільнот не здатні вирішувати у позитивній перспективі» [7, п. 74].

При чому такий порядок не переслідує створювати умов домінування та залежностей, а порядок для гарантування прав та обов'язків: «Державні органи світової спільноти не мають мети обмеження сфери дії органів державної влади окремих політичних спільнот, не кажучи вже про їх заміщення; вони мають на меті сприяти створенню на світовому рівні середовища, в якому державні повноваження окремих політичних спільнот, їх громадяни та проміжні органи можуть виконувати свої обов'язки, здійснювати свої права з більшою безпекою» [7, п. 74].

У заключному розділі Папа окреслює орієнтири дій для забезпечення миру та розбудови суспільного блага, а саме через «обов'язок брати активну участь у суспільному житті та сприяти реалізації загального блага» [7, п. 76], а також через «дотримання законів» [7, п. 78] і водночас «вимагати, щоб закони виконувались в рамках морального порядку» [7, п. 78].

«Мир – зазначає Іван XXIII – залишиться тільки звуком слова, якщо не ґрунтуватиметься на тому порядку, що цей документ пропонує з впевненою надією: порядок, заснований на правді, побудований відповідно до справедливості, оживлюється та інтегрується благодійністю і втілюється в умовах свободи» [7, п. 89].

Реакція політичного світу на Енцикліку була піднесеністю. Після прочитання енцикліки Джон Кеннеді заявив: «Я пишаюсь тим, що я католик» [1].

Навіть генеральний секретар Радянської компартії Микита Хрущов, у листі німецькому канцлерові Аденауеру, висловив свою повну прихильність думці Папі: «Я атеїст і комуніст, і я не можу поділяти філософські бачення світу Івана XXIII, але я підтримую його прихильність до миру» [1].

А під час свого інтерв'ю в Москві Хрущов скаже Норману Казінсу: «Папа і я можемо бути не згідними по багатьом проблемам, але нас об'єднує прагнення до миру [...]. У порівнянні з тим, що Папа Римський Іван XXIII зробив для миру, це була гуманітарна інтервенція, яке запам'ятається в історії [...]. У нас є спільні риси, Папа і я, тому що ми маємо скромне походження, [...] ми знаємо, що означає боротися за виведення фруктів, необхідних для життя» [17].

Таким чином, Папа Римський Іван XXIII зробив справді значні кроки для утвердження миру в світі, в тому числі і для мирного вирішення Карибської кризи.

Послання Папи до вірних Церкви, а також прямі послання до конфронтуючих урядів США та СРСР мали, без перебільшення, вагомий вплив на мирне розв'язання жовтневої кризи в Карибському регіоні.

Про важливість закликів Папи відзначили, як і лідер Радянського Союзу Микита Хрущов, так і лідер США Джон Кеннеді, а також ряд інших особистостей.

Слід відзначити, що послання Папи та Енцикліки, які адресував Іван XXIII із закликами миру отримували резонансну підтримку у світовій спільноті. Радіопослання Івана XXIII за мир від 25 жовтня 1962 р. публікувалось в усіх провідних виданнях і навіть у атеїстичному СРСР. Також, Енцикліка «*Pacem in terris*» отримала масову підтримку в суспільстві і публікувалось в усіх провідних виданнях і в американському «*The New York Times*» [19], і в радянських «*Известиях*» [13].

За свої менш ніж п'ять років понтифікату, Іван XXIII став більше ніж реформатором, що скликав Другий Ватиканський Собор та визначив обличчя сучасної Католицької Церкви, але і борцем за мир, за що отримав ім'я «Папа

миру». Іван XXIII також виступає прикладом здатності людини зі скромним походженням здійснювати великий моральний вплив на наймогутніших людей земної кулі, – за його дії під час ракетної кризи на Кубі: одного з найвищих моментів напруги в історії «холодної війни», під час якої впродовж тринадцяти днів – з 16 по 28 жовтня 1962 року – світ опинився на межі ядерної катастрофи.

Список використаних джерел та літератури

1. Bertoli E. Fu Giovanni XXIII ad evitare la III Guerra Mondiale. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.korazym.org/14462/fu-giovanni-xxiii-ad-evitare-iii-guerra-mondiale/>. – Назва з екрану.
2. Castor P. La Murgia nella guerra fredda. Dai missili atomici agli itinerari della pace. Altamura: Centro Studi Torre di Nebbia. – 2008. – P. 144.
3. Carlesso L. La crisi di Cuba: il ruolo spesso dimenticato della Santa Sede. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.lastampa.it/2012/10/06/vaticaninsider/ita/nel-mondo/la-crisi-di-cuba-il-ruolo-speso-dimenticato-della-santa-sede-94NMqshPh8RMUeq8lp74EP/pagina.html>. – Назва з екрану.
4. Chomsky A. A History of the Cuban Revolution. USA. New York: John Wiley & Sons, 2010. – P. 242.
5. Cuban Revolution – 1959 Year in Review. United Press International. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.upi.com/Archives/Audio/Events-of-1959/Cuban-Revolution/>. – Назва з екрану.
6. Gennari G. Quando papa Giovanni supplicò Krusciov per Cuba. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.lastampa.it/2013/11/22/vaticaninsider/ita/vaticano/quando-papa-giovanni-supplic-krusciov-per-cuba-h1E4c4wQgbaJUUG5Zkm0YO/pagina.html/>. – Назва з екрану.
7. Giovanni XXIII. Pacem in terris. Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 1963.
8. Giovanni XXIII. Radiomessaggio all'Episcopato, ai fedeli e ai popoli di tutto il mondo, in occasione del Natale (22 dicembre 1962). Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 1963.
9. Hebblethwaite P. Giovanni XXIII: Il papa del Concilio. Roma: Castelveccchi, 2013. – 450 p.
10. Health consequences of Cuba's Special Period. // CMAJ: Canadian Medical Association Journal. – 179 (3). – 2008. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2474886/>. – Назва з екрану.
11. Иоанн XXIII. Православная энциклопедия <http://www.pravenc.ru/text/469716.html>
12. Juan XXIII. Radiomensaje de Su Santidad Juan XXIII por la paz y fraternidad entre los hombres. Jueves 25 de octubre de 1962.
13. Колосов Л. Послание Ватикана // Известия – 1963, 11 апреля. – №86(14249). – С.4.
14. Nunez Jimenez, A. Geografia de Cuba. Havana: Lex. 1959.
15. Rabe S. Eisenhower and Latin America: The Foreign Policy of Anticommunism. Chapel Hill: The University of North Carolina Press. – 1988. – P. 239
16. Rendina C., I Papi. Storia e segreti. Roma: Newton Compton, 1983 – P. 863.
17. Roncalli M. E Giovanni XXIII ordinò: «Parliamo con Mosca» [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://bergamo.corriere.it/notizie/cultura-e-spettacoli/14_aprile_20/giovanni-xxiii-ordino-parliamo-mosca-1763ffca-c95c-11e3-8f30-ecd4cc57e75b.shtml/. – Назва з екрану.
18. «Спаси мир!». Воззвание папы Иоанна XXIII // Правда. 1962. 26 октября. № 299 (16155). Пятница. С. 5.
19. Text of Pope John's Encyclica 'Pacem in Terris' Calling a World Community. – New York Times. April 11, 1963. – P. 17-19.
20. The Cuban Missile Crisis Timeline. Nuclear files. Weapons. History. Cold-war. June 20, 1963. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.nuclearfiles.org/menu/key-issues/nuclear-weapons/history/cold-war/cuban-missile-crisis/timeline.htm/>. – Назва з екрану.
21. The Economic Impact of U.S. Sanctions with Respect to Cuba. // U.S International Trade Commission. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://books.google.com.ua/books?id=c0wCioRITG0C&pg=SA2-PA2&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false/. – Назва з екрану.
22. Васильева О. Русская Православная Церковь и Второй Ватиканский Собор. М.: Лепта, 2004. – 381 с.

References

1. Bertoli E. (2014). *Fu Giovanni XXIII ad evitare la III Guerra Mondiale* [It was John XXIII who avoided World War III]. [Online] Available from: [http://www.korazym.org/14462/fu-giovanni-xxiii-ad-evitare-iii-guerra-mondiale/\(inItalian\)](http://www.korazym.org/14462/fu-giovanni-xxiii-ad-evitare-iii-guerra-mondiale/(inItalian)). [Accessed: 01.01.2018].
2. Castoro P. (2008). *La Murgia nella guerra fredda. Dai missili atomici agli itinerari della pace* [The Murgia in the cold war. From atomic missiles to the routes of peace]. Altamura: Centro Studi Torre di Nebbia. P. 144. (in Italian).
3. Carlesso L. (2012). *La crisi di Cuba: il ruolo spesso dimenticato della Santa Sede* [The Cuban crisis: the often forgot ten role of the Holy See]. [Online] Available from: <http://www.lastampa.it/2012/10/06/vaticaninsider/ita/nel-mondo/la-crisi-di-cuba-il-ruolo-spesso-dimenticato-della-santa-sede-94NMqshPh8RMUeq8lp74EP/pagina.html> (in Italian). [Accessed: 01.01.2018].
4. Chomsky A. (2013). *A History of the Cuban Revolution*. New York: John Wiley & Sons. P. 242. (in English).
5. *Cuban Revolution. – 1959 Year in Review. United Press International*. [Online] Available from: <https://www.upi.com/Archives/Audio/Events-of-1959/Cuban-Revolution/> (in English). [Accessed: 01.01.2018].
6. Gennari G. (2013). *Quando papa Giovanni supplicò Krusciov per Cuba* [When Pope John asked Khrushchev for Cuba]. [Online] Available from: <http://www.lastampa.it/2013/11/22/vaticaninsider/ita/vaticano/quando-papa-giovanni-supplic-krusciov-per-cuba-h1E4c4wQgbaJUUG5Zkm0YO/pagina.html> (in Italian). [Accessed: 01.01.2018].
7. Giovanni XXIII. (1963). *Pacem in terris* [Pacem in terris]. Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana. (in Italian).
8. Giovanni XXIII. (1962). *Radiomessaggio all'Episcopato, ai fedeli e ai popoli di tutto il mondo, in occasione del Natale* [Radiomessage to the Episcopate, to the faithful and to the peoples of the whole world, on the occasion of Christmas], 22 dicembre 1962. Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana. (in Italian).
9. Hebblethwaite P. (2013). *Giovanni XXIII: Il papa del Concilio* [John XXIII: The Pope of the Council]. Roma: Castelvecchi. (in Italian).
10. (2008) Health consequences of Cuba`s Special Period. *CMAJ: Canadian Medical Association Journal*. 179 (3). [Online] Available from: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2474886/> (in English). [Accessed: 01.01.2018].
11. *Ioann XXIII. Pravoslavnaja encyklopedja* [John XXIII. Orthodox encyclopedia]. [Online] Available from: <http://www.pravenc.ru/text/469716.html>. (in Russian) [Accessed: 01.01.2018].
12. Juan XXIII. (1962). *Radiomensaje de Su Santidad Juan XXIII por la paz y fraternidad entre los hombres* [Radio message from His Holiness John XXIII for peace and fraternity between the people]. Jueves 25 de octubre de 1962. Ciudad del Vaticano: Librería Editrice Vaticana, 1962. (in Spanish).
13. Kolosov L. (1963). *PoslanieVaticana* [Message from theVatican]. *Izvestia*. №86 (14249). P.4. (in Russian).
14. Nunez Jimenez, A. (1959). *Geografia de Cuba*. Havana: Lex. (in Spanish).
15. Rabe S. (1988). *Eisenhower and Latin America: The Foreign Policy of Anticommunism*. Chapel Hill: The University of North Carolina Press. P. 239. (in English).
16. Rendina C. (1983). *I Papi. Storia e segreti*. (The Popes. History and secrets). Roma: Newton Compton. (in Italian).
17. Roncalli M. (2014). E Giovanni XXIII ordinò: «Parliamo con Mosca» [John XXIII ordered: «Let`s talk with Moscow»]. [Online] Available from: http://bergamo.corriere.it/notizie/cultura-espettacoli/14_aprile_20/giovanni-xxiii-ordino-parliamo-mosca-1763ffca-c95c-11e3-8f30-eed4cc57e75b.shtml (in Italian). (in Italian) [Accessed: 01.01.2018].
18. (1962) «Spasti mir!». *Vozzbanie papy Ioana XXIII* [«Save the world!». Appeal of Pope John XXIII]. *Pravda*. № 299 (16155). P. 5. (in Russian).
19. (1963) Text of Pope John`s Encyclica ‘Pacem in Terris’ Calling a World Community. *New York Times*. April 11, 1963. P. 17-19. (in English).
20. The Cuban Missile Crisis Timeline. Nuclear files. Weapons. History. Cold-war. June 20, 1963. [Online] Available from: <http://www.nuclearfiles.org/menu/key-issues/nuclear-weapons/history/cold-war/cuban-missile-crisis/timeline.htm> (in English). [Accessed: 01.01.2018].

21. The Economic Impact of U.S. Sanctions with Respect to Cuba. *U.S International Trade Commission*. [Online] Available from: https://books.google.com.ua/books?id=c0wCioRITG0C&pg=SA2-PA2&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false (in English). [Accessed: 01.01.2018].

22. Vasilieva O. (2004). *Russkaja Pravoslavnaia Tserkov i II Vatikanski sobor* [Russian Orthodox Church and the Second Vatican Council]. M.: Lepta. (in Russian).

Надійшла до редколегії 27.04.2018

Ivan Danyliuk, Graduate Student Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

DIPLOMACY OF THE HOLY SEE IN SOLVING THE CARIBBEAN CRISIS

Abstract. *The article considers the role of the Holy See and the Catholic Church in solving the Cuban crisis of 1962 through the activities of Pope John XXIII.*

The article considers the reasons and the beginning of the Caribbean crisis. A short chronology of the events which led to the crisis is presented: from the break of the Cuban Revolution of 1959 and intensifying relations between Havana and Washington to the sharpening thereof between the USA and the USSR in the Caribbean region during October 1962.

The article analyzes the activities of Pope John XXIII in solving the Caribbean crisis of 1962 and presents the message and his appeals to the leaders of the USA and the USSR during the peak of the Caribbean crisis. The assessment of Pope's actions during the crisis and their role in solving thereof are described.

The article lists feedbacks of the world's leaders towards the activities of Pope John XXIII, namely, the response to the message and appeals of Pope for peace from Nikita Khrushchev, John Kennedy etc.

The article provides the analysis of the Encyclical «Pacem in terris» published in April 1963. It emphasizes that the Encyclical is the answer to the crisis of war and is the first one covering the questions of war and peace.

In less than five years of pontificate, John XXIII was more than a reformer who convoked the Second Vatican Council and determined the face of the Catholic Church nowadays, but also a fighter for peace, therefore he was granted the name of «The Pope of Peace». John XXIII is also an example of the ability of a man of humble origins to execute huge moral influence on the most powerful men of the earth: for his actions during the missile crisis in Cuba, one of the biggest tension in the history of the Cold War, during which in the course of thirteen days — from October 16 till October 28, 1962 — the world came to the brink of nuclear disaster.

Key words: *the Cuban missile crisis, peace, war, diplomacy, Holy See, Cuba, the USA, the USSR.*

УДК 327-047.27(73):(8)

Катерина Вакарчук,
кандидат політичних наук, доцент
Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова

ПОЛІТИКА АДМІНІСТРАЦІЇ Д. ТРАМПА ЩОДО КРАЇН ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ: ПРОГНОЗИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Анотація. *В статті розглянуто основні зміни зовнішньої політики США щодо країн Латинської Америки при адміністрації Д.Трампа. Проаналізовано нові виклики та підходи щодо налагодження відносин між країнами Західної півкулі. Розглянуто основні*